

contrarientur, specialiter et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

» § XVIII. Volumus autem, quod præsentibus in Cancellaria et acie Campi Floræ publicentur, et inter Constitutiones extravagantes perpetua valituras conscribantur.

» § XIX. Et quia difficile foret præsentibus ad singula quæque loca deferri, volumus et etiam declaramus, quod earum transumptis etiam impressis manu alicujus notarii subscriptis, ac sigillo alicujus prælati munitis, eadem prorsus fides ubique adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

» § XX. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis, annulationis, statuti, mandati, hortationis, derogationis, declarationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

» Dat. Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo sexagesimo nono, quartodecimo Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno quarto. »

Sequuntur declarationes dubitationum de super exortarum.

papa quintus. Ad futuram rem memoriam.

« Etsi Apostolica Sedes magna adhibita industria operam dat, omnia perspicue promulgare, vix tamen est, ut unquam satis queat usquequaque cavere, quin scrupulosæ quorundam mentes, novos illi sensus inducant, quorum perplexitate, multi in dubium evocantur.

» § I. Pridem enim per constitutionem nostram de censuum creatione, inter alia volumus, census omnes in futurum creandos, non solum re, in totum vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum effecta, ad ratam perire, sed etiam pro eodem pretio extingui posse. Ac pacta continentia morosum census debitorem, ad interesse lucris cessantis, vel ad cambium, seu salaria, et expensas medio creditoris juramento liquidandas teneri, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud

jus, sive ex eodem contractu, sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto nulla atque irrita esse. Census autem seu annuum redditum, non nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, ex sui natura fructifera, atque nominatim certis finibus designata sit, sed nec census ipsum, nisi vere in pecunia numerata, præsentibus Notario et testibus in actu celebrationis instrumenti, non autem prius, recepto integro, justoque pretio creari, constitutive nullo modo posse.

» § II. Deinde per dilectum filium Octavium Spinolam regni Siciliae Magistrum Portulanum hac de causa ad nos destinatum, accepimus in dicto regno Siciliae scrupulum exoriri, an rerum prædictarum infructuositas etiam annalis, aut alias temporalis intelligatur.

» § III. Et an per nullitatem pactorum, et aliorum prædictorum etiam jus recuperandi, sive repetendi impensas quas litigando contra morosos prædictos, aut executores ad eorum loca transmittendo, aut alias ex iudicium mandato subire oportet, auferatur.

» § IV. Præterea, an tam pro ipsis expensis quam etiam pro censu recuperando contra tertium possessorem procedi? Et etiam fidejussores dari, aliave bona pro prædii censu gravati evictione, et ipsius census solutione hypothecari? Denique an census hujusmodi super pluribus rebus inter se divisus constitui?

» § V. Postremo an id, quod de pecunia numerata dicitur, prohibeat, quominus in dotium assignatione census creari possit?

» § VI. Nos hæc discrimina, quantum in nobis est, tollere cupientes, tenore præsentium declaramus, rem infructuosam, quæ tota vel ex parte infructuosa perpetuo redditur, non autem ex qua fructus uno, duobus, pluribusque annis, sive tempestate, sive alio casu non proveniunt, salva alias juris communis dispositione, intelligi debere.

» § VII. Præterea exactionem illarum expensarum prohiberi, quæ ex pacto vel conventionem tantum inter contrahentes inita, et instrumento census specialiter apposita refici permittuntur, non autem eæ, quæ ex dicti juris dispositione repetendæ vel ant, et mandato iudicis adjudicantur.

» § VIII. Cæterum fidejussores dati, aliave bona hypothecari pro prædii census gravati

evictione, aut si prædium in alium devenerit, aut si aliquis tertius fidejussor intercesserit, tertium possessorem, vel ejus bona obligari minime prohibemus. Hæc autem omnia pro evictione duntaxat, non autem solutione pœnæ adjudicari posse intelligimus.

» § IX. Postremo in dotium assignandarum casu censuum erectionem, et constitutionem prædictam respectu actualis numerationis coram notario et testibus faciendæ locum non habere. Sed in hoc casu census ipsos etiam pecunia ad manum non habita creari posse declaramus.

» § X. Denique, ut periculis, quæ ex transportatione pecuniarum frequenter in dicto regno eveniunt, occurratur, permittimus, ut si in creatione census pecuniam ad manum commode haberi nequiverit, illius loco emptor apocham, sive schedulam bancariam idoneam integri pretii in ipso emptio actu debeat exhibere.

» § XI. Constitutione nostra prædicta, tam in casu dotium quam cæteris omnibus in ea contentis, in suo robore permanentibus.

» § XII. Volumus autem ut præsentium exempla etiam impressa, notarii publici manu, ut prælati ecclesiastici, ejusve curiæ sigillo obsignata, eadem illam prorsus, tam in iudicio, quam extra illud, fidem faciant, quam ipsamet præsentia facerent, si essent exhibitæ vel ostensæ.

» Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 10 Junii 1570, Pontificatus nostri anno 5. »

154. *Quæ Bulla omnes revera obligat.* — Resp. III. Quamvis nonnulli ut Navarrus de Usuris. n. 69 et 70. Sa, §. Censuræ. Velint, hanc constitutionem Pii V, obsolam præsumptionem usuræ esse latam, consequenter in conscientia non urgere, ubi contractus censualitatis ab usura alias immunis est, tamen omnino dicendum videtur, dictam Bullam, ubi usu recepta, et per consuetudinem contrariam abrogata non est, absolute obligare. Castro Palao, part. VII, tract. XXXII, disp. 6, pun. 15, n. 4; eoque teste cæteri doctores omnes. Ratio est, quia revera ibidem præscripsit formam contractui, ne prætextu census exerceantur usuræ; ergo.

155. *Ubi recepta, et per consuetudinem contrariam abrogata non est.* — Dicitur autem notanter, ubi Bulla recepta, et per consue-

VI.

tudinem contrariam abrogata non est, quia ubi vel non recepta, vel primitus recepta, postea per consuetudinem contrariam iterum abrogata est, utique in nullo foro obligat, cum lex humana usu non recepta, vel per consuetudinem contrariam abrogata vim obligandi non habeat, per ea quæ copiose circa hoc dicta sunt lib. I, tit. II, de Constitut. § 6, et c. fin. de Consuetud.

156. *In Gallia, Germania, Belgio recepta non est, et propterea ibidem etiam census ex utraque parte redimibiles super quocunque re constitui, et pro centum florenis jus percipiendi annuos emi, consequenter usuræ facile evitari possunt.* — Hinc, quia teste Lessio, lib. II, cap. xxiii, dub. 13, et experientia, dicta Bulla Pii V in Gallia, Belgio, Germania, etc., usu recepta non est, ibi non obligat, consequenter valide ac licite ibidem fiunt contractus censuales, et emuntur census etiam ex utraque parte redimibiles, et perpetui quoque super bonis in genere, indeque usuræ, quæ in mutuo timentur, facile evitari possunt, si videlicet loco mutui ematur census, sive ex utraque parte redimibilis.

157. *Etiam census personalis de jure nature est licitus.* — Quæritur IV. Num etiam census personalis sit licitus? Resp. Etsi non pauci doctores negativam teneant, nihilominus loquendo de jure naturali licitam esse emptionem census personalis; dummodo persona, in qua census constituitur, sit frugifera, id est talis, quæ sua arte, opera, vel industria fructum aliquem pariat, unde census solvere possit. Ita citatus Lessius, n. 18 et seqq. Abbas, in c. in civitate. h. t., n. 7. Gailus, lib. VII, Observat. 7, n. 13. Layman, n. 7, et alii. Ratio est, quia etiam hic solummodo venditur jus, annuatim percipiendi aliquid ex lucris, quæ censuarius sua industria annuatim acquirit: ergo videtur eadem ratio, quantum est ex natura rei, et seclusa omni prohibitione humana, quæ urget de censu in agris, aut aliis rebus immobilibus constituto.

158. *Probatur a simili.* — Confirmatur. Pofest super industria hominis constitui obligatio solvendi annuatim aliquid ex suis lucris per modum decimarum, vel tributorum, quæ dicuntur personales, arg. c. Ad Apostolicæ, et c. Pastoralis, de Decimis, et in tributis, de quibus fit mentio, 2: Esdræ, cap. x. Nihil autem obstat, similem obligationem vendi posse; ergo.

159. *Differentia aliqua inter census perso-*

29

nalem et realem. — Verum quidem est, esse notabilem differentiam inter censum personalem et realem; nam si debitor non sit solvendo potest prædium censui reali subiectum vendi, aut in dominium vindicari: secus fit in censu personali, quia persona libera non potest in servitutem rapi propter debita. Omitto alias differentias.

160. *De jure humano census personalis non licet tibi, ubi jus illud receptum est, bene vero alibi.* — Dicitur autem notanter de jure naturali; quia sicut ex utraque parte redimibilis, et perpetuo irredimibilis, ita etiam personalis census per constitutiones Pontificias supra citatas prohibitus est, consequenter non nisi in locis, ubi illæ vel non receptæ, vel abrogatæ sunt, valet.

§ IX.

DE OBLIGATIONE SOLVENDI USURAS, ET DE DOMINIO SOLUTARUM, NECNON DE RESTITUTIONE EARUMDEM.

161. *Debitor ex mutuo non tenetur solvere promissas, vel pactas usuras.* — Quæritur I. An debitor promissas aut pactas ob mutuum teneatur solvere usuras lucratorias? Resp. I. Debitor ex mutuo non tenetur solvere veras usuras lucratorias, etiamsi eas solvere promiserit, nisi sub juramento ad eas solvendas se obligaverit. Communis et certa, ob claram dispositionem juris c. *Debitores*, 6, de *Jurejur.*, cujus textum lege, n. 163.

162. *Nisi juramento ad eas solvendas se obtraxerit. Quod tamen juramentum remittere debet creditor.* — Resp. II. Qui non simplici promissione, pactove, aut contractu, sed etiam sub juramento se obligavit ad solvendas veras usuras ex mutuo, tenetur quidem illas solvere, nisi creditor hujusmodi juramentum remittat; nihilominus potest creditor adigi, ut juramentum, et per consequens etiam usurarum solutionem remittat: casu autem, quo vi juramenti eas jam solvit debitor, potest illas in judicio repetere, debetque creditor ad eas debitori denuo restituendas compelli. Rursus communis et certa expresse sic disponente jure. Et quidem prima pars de remissione juramenti, c. 1, de *Jurejur.*, ibi: «Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi præstita, relaxanda ecclesiastica districtione cognatis.»

163. *Qui usuras etiam ex juramento debitas*

solvit, potest eas coram judice iterum repetere.

— Altera vero pars, quod vi juramenti jam solutæ usuræ iterum repeti et restitui debeant, arg. c. *Debitores*, 6, de *Jurejur.*, ibi: «Debitores ad solvendas usuras in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt, Domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint creditores ad eas restituendas sunt ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

164. *Quid, si juravit, se non repetiturum illas.* — Quod si debitor etiam jurasset, se non repetiturum usuras solutas, nihilominus creditor compelli potest, ut vel juramentum remittat, vel ab usurarum exactione desistat; vel poterit non obstante hujusmodi juramento per judicem ex officio compelli ad restituendas usuras jam solutas, ita clare statutum habetur c. *Tuas dudum*, 13, h. t. ubi etiam ratio redditur illis verbis: «Ne dolo et fraude contingat eos (creditores scilicet), commodum reportare.»

165. *Usuras compensatorias, aut moratorias, aut alio titulo receptas nemo obligatus est solvere.* — Dicitur autem notanter in utraque conclusione, num. 161 et 162, posita, veras usuras lucratorias, siquidem ad usuras compensatorias, et moratorias, seu punitorias (de quibus § 4 et 5), solvendas in utroque foro tenetur, sicut etiam ad illas, quæ aliquo justo titulo veræ, et proprie tales usuræ non sunt.

166. *Usurarius acquirit dominium rerum per usuram receptorum, si aut ipsius bonis propriis permixtæ, aut confusæ sunt, ut discerni nequeant. Commixtione et confusione acquiritur rei alienæ dominium.* — Quæritur II. An usurarius acquirat dominium earum rerum, quas per veram usuram accepit? Resp. I. Si per usuram acceptum consistit in pecunia, frumento, vino, vel alia re fungibili, idque jam aliis propriis rebus creditoris commixtum aut confusum habetur, dominium illius omnino habet dominus (manente tamen obligatione restituendi idem in æquivalenti per dicenda infra num. 171.) Communis et certa. Ratio est, quia etiam rerum alienarum, quin et furtivarum, vel alias injuste acquisitarum, per admixtionem, cum propriis acquiritur dominium, § *Si duorum*, § *Quod si Instit. de rerum divis.* et l. *Si alicui*, 78, ff. de *Solution.*

167. *Minime vero illarum rerum, quæ ita permixtæ non sunt.* — Resp. Si res quæcum-

que etiam fungibiles cum aliis propriis usurarii rebus permixtæ, aut confusæ non sunt, dominium earum nullatenus acquirit usurarius. D. Thomas 2, 2, q. 78, art. 3, ad 3. Covarruvias, lib. III, *Variar. resolut.*, cap. vi, n. 3. Sylvester, y. *Usura*, 6, q. 1. Layman, lib. III, tr. IV, cap. xvi, n. 7, cum communi aliorum contra Glossam in can. *Si quis usuram*, cau. 14, q. 4, et quosdam alios. Ratio conclusionis est, quia ad acquirendum rerum dominium non sufficit sola traditio, sed requiritur præcedens venditio, vel alia justa causa, l. *Nunquam*, 31, ff. de *acquirend. rerum dominio*; quæ justa causa in usura non adest, cum usuras tradentis voluntas, quam pro sufficienti causa allegat adversarii, non sit transfere dominium usuræ in usurarium, hoc ipso, quod non censeatur rem usurarium creditori donare, nec per traditionem plus juris in creditorem transferre, quam quod debet; nil autem ei debet, per dicta, n. 161.

168. *Usurarius præter rem usura acceptam tenetur etiam restituere fructus illius, si est frugifera.* — Confirmatur: Usurarius tenetur ad restitutionem rei ut raptor, can. *Si quis usuram*, cau. 14, q. 4. Raptor vero, aut fur dominium rei furtivæ non acquirit, l. *in re*, 8, et l. *Sive manifestus*, 10, ff. de *Condict. furt.* Imo, si res frugifera est, tenetur una cum illa etiam fructus inde perceptos restituere; ergo dominium illius non acquirit, cum alias fructus faceret suos, utpote qui ad rei dominum pertinent, § *Si quis a non domino*, 35. Instit. de *rerum divis.*

169. *Non vero fructus, seu lucrum mediante pecunia usuraria per industriam acquisitos.* — Illud tamen notandum, quod si usurarius pecunia per usuram accepta quid emat, aut negotietur, inde comparatæ rei verum acquirat dominium, textu claro l. *Si aliena*, 8, C. *Si quis alteri, vel sibi*. Ratio est, quia res per pecuniam usurariam comparatæ non sunt fructus pecuniæ, utpote ex se sterilis, sed fructus industriæ: Quare etiam depositarius, fur, et uxor id, quod ex re deposita, furtiva, vel mariti defuncti ad filium pertinet acquirat, sibi, non aliis acquirit, l. *Si ex ea*, 6, de R. V. N. *Qui vas*, 48, § 7, ff. de *Furtis*, l. 1. C. *Si quis alteri, non sibi*.

170. *Solvitur objectio.* — Nec dicas contra num. præced. doctrinam. Nullus debet ex iniquitate sua referre commodum; ergo nec usurarius ex pecunia per iniquitatem usurariam accepta. Resp. Usurarium non re-

ferre lucrum ex ipsa usura, sed ex propria industria usurariam pecuniam applicante; nec enim iniquum est, ex actu alias malo reportare commodum temporale, prout patet in actu meretricio.

171. *Usurarius tenetur usuras acceptas restituere, et cui?* — Quæritur III. An usurarii, eorumque hæredes teneantur ad restitutionem? Resp. I. Certum est, quod, qui usuras recipit, in utroque foro teneatur ad restitutionem earum, sive clericus ille sit, sive laicus. Patet id ex cap. 1 et 11, h. t. Neque enim in uno minor est ratio quam in alio, cum uterque furi ac raptori comparetur, can. *Si quis usuram*, cau. 14, q. 4, et rem non suam detineat, quo proinde est obnoxia restitutioni: siquidem peccatum non dimittitur nisi restituatur ablatum, ut habetur *Regula 4, juris*, in 6, et c. *Cum tu*, h. t. Et quidem hæc restitutio usurarii imprimis debet fieri his, a quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus, vel, si hi non extent, aut non sint superstites, pauperibus, prout cit. c. *Cum tu*, 5, h. t.

172. *Etiam Judæi tenentur ad restitutionem usurarum.* — Resp. II. Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, per subtractionem communionis Christianorum, vel alias per principes et potestates sæculares. Ita habetur decisum c. *Post miserabilem* et c. *Quanto amplius*, h. t. Nam generaliter dicitur c. *Si quis usuram*, 14, q. 4, ibi: «Si quis usuram acceperit, rapinam facit.» Et constat, Judæos jure naturali et divino obligari, quo utroque usuræ sunt damnatæ; neque eos excusat illud, Deut., xxiii, de quo diximus supra, cum id Christus revocaverit, Luc., vi, dicens: «Mutuum date, nihil inde sperantes:» simulque nunc cessaverit ratio dictæ concessionis ibidem assignata.

173. *Sicut et hæredes usurariorum.* — Resp. III. Hæc obligatio restituendi usuras transit ad hæredes usurariorum, non tantum suos, sed etiam extraneos. Ita habetur c. *Tua nos*, h. t., ibi: «Respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sint districtione cogendi, qua parentes sui, si viverent, cogentur, id ipsum quoque ad hæredes extraneos credimus exercendum.» Et ratio est, quia hæ res non fuerunt defuncti, ac proinde nec hæredis esse possunt, ne alieno scelere ditescat.

174. *Nec quidem ultra vires hereditatis.* — Non tamen hæres tenetur ultra, quam fert